

ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ 2018 - Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ – 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 2018

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ: ΒΕΒΑ ΚΑΛΛΙΟΠΗ, ΣΙΧΛΙΜΙΡΗ ΣΤΑΣΙΝΗ, ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΒΑΣΩ, ΘΕΟΧΑΡΗ
ΘΕΟΔΟΣΙΑ, ΚΟΛΙΑΛΗΣ ΘΑΝΟΣ, ΜΑΤΖΟΡΑΚΗ ΣΠΑΡΤΗ, ΜΗΛΑΣ ΚΩΣΤΑΣ, ΜΟΡΦΟΠΟΥΛΟΥ ΒΑΝΕΣΣΑ,
ΠΑΤΣΟΥΡΑ ΣΟΦΙΑ, ΠΕΤΡΟΥΤΣΟΥ ΒΙΟΛΕΤΤΑ, ΧΑΪΝΤΟΥΤΗΣ ΗΛΙΑΣ

A. Δικό μας λοιπόν καθήκον είναι, είπα εγώ, των ιδρυτών της πόλης, και να αναγκάσουμε (αυτές) τις καλύτερες φύσεις να υψωθούν προς το μάθημα (εκείνου) που προηγουμένως είπαμε πως είναι το σπουδαιότερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανέβουν εκείνη την ανηφορική οδό, και όταν, αφού ανέβουν, το δουν καλά, να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται. Ποιο δηλαδή; Το να μένουν συνεχώς στον ίδιο τόπο, είπα εγώ, και να μη θέλουν να κατέβουν πάλι κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες ούτε να μετέχουν μαζί μ' αυτούς στους κόπους και στις τιμές, είτε τις ταπεινότερες είτε τις σπουδαιότερες. Έπειτα, είπε, θα τους αδικήσουμε και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ μπορούν αυτοί (να ζουν) καλύτερα;

B.1 Σύμφωνα με το δοθέν απόσπασμα, ο Πλάτωνας χρησιμοποιεί ένα σύνολο λέξεων και φράσεων που εκφράζουν με παραστατικότητα τη φύση του Αγαθού και την πορεία προς την προσέγγισή του:

α) Με τη φράση «ἀφικέσθαι πρὸς τὸ μάθημα ὃ ἐν τῷ πρόσθεν ἔφαμεν εἶναι μέγιστον», ο Πλάτωνας τονίζει πως η ιδέα του Αγαθού είναι η σημαντικότερη αξία της ζωής, η ύψιστη γνώση, καθώς ο φιλόσοφος υποστηρίζει μία νοησιαρχική ηθική, σύμφωνα με την οποία, η γνώση της αλήθειας δε μπορεί παρά να οδηγεί κατά αναγκαιότητα σε ηθική πράξη. Η Ιδέα του Αγαθού είναι ανώτερη απ' όλες τις άλλες ιδέες' είναι η πηγή της πνευματικής ύπαρξης που δίνει στα νοητά αντικείμενα την αλήθεια και στον άνθρωπο, που βρίσκεται στο δρόμο της γνώσης, τη δυνατότητα να τα συλλάβει (ἐπεὶ ὅτι γε ἡ τοῦ ἀγαθοῦ ἰδέα μέγιστον μάθημα, πολλάκις ἀκήκοας).

Αξίζει να σημειωθεί επίσης, πως με το απαρέμφατο ἀφικέσθαι (και τις λέξεις ἴδωσι και ἰδεῖν) ο φιλόσοφος τονίζει ότι το Αγαθό μπορεί κάποιος να το προσεγγίσει, όχι βέβαια με τις αισθήσεις, αλλά με τη νόηση, αρκεί όμως να ανήκει «εἰς τὰς βελτίστας φύσεις» δηλαδή στους ανθρώπους εκείνους στους οποίους η πόλη έχει διαγνώσει, μετά τις ειδικές δοκιμασίες στις οποίες τους έχει υποβάλει, εκείνα τα ψυχικά χαρίσματα που θα τους επιτρέψουν να λάβουν την ανάλογη παιδεία που θα τους καταστήσει ηθικά άρτιους (γνώση του Αγαθού). [Εδώ μπορεί να γραφεί και το σχόλιο σε αρχαίο κείμενο του σχολικού βιβλίου: «τοῦτο τοίνυν τὸ τήν ἀλήθειαν ... φάθι εἶναι].

β) Με τη φράση «ιδεῖν τε τό ἀγαθόν» ο φιλόσοφος αναφέρεται στην ύψιστη ιδέα. Ο Πλάτωνας δε δίνει μία σαφή ερμηνεία γι' αυτόν τον όρο που είναι από τους βασικότερους στο φιλοσοφικό του σύστημα παρά αρκείται σε ορισμένους υπαινιγμούς. Το Αγαθόν πάντως αποτελεί την ουσία του όντος, το εἶναι και ό,τι το διατηρεί, είναι η τάξη, ο κόσμος η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη, η θεμελίωση κάθε γνώσης, τέχνης, ωφελιμότητας και χρήσης. Τελικά το Αγαθό είναι η ύψιστη αρχή και η πηγή του όντος και της γνώσης, η υπέρτατη Ιδέα που συμπίπτει με την Ιδέα της θεότητας. Στην αρχαιότητα το «Πλάτωνος αγαθόν» εξαιτίας της ασαφούς ερμηνείας του, ήταν παροιμιακή έκφραση για κάτι το σκοτεινό και ασαφές: «ἦττον, οἶδα τοῦτ' ἐγώ, ὦ δέσποτ', ἢ τό Πλάτωνος ἀγαθόν». Μιλᾶ προφανώς κάποιος δούλος και λέει στον κύριό του: αυτό το πράγμα το γνωρίζω λιγότερο απ' ό,τι το αγαθό του Πλάτωνα, δηλαδή το σκοτεινό αυτό φιλοσόφημα.

γ) Τέλος, με τη φράση «ἀναβῆναι ἐκείνην τήν ἀνάβασιν» δηλώνεται πως η πορεία προς το Αγαθό είναι ανηφορική και δύσκολη αλλά προσφέρει στον άνθρωπο πνευματική και ηθική ανάταση εξαιτίας των αγαθών που προσφέρει η παιδεία. Ἄλλωστε πολύ συχνά στον Πλάτωνα λέξεις που σημαίνουν το ἄνω και την ἀνάβαση χρησιμοποιούνται μεταφορικά για την παιδεία και τα αγαθά που προσφέρει. Η ἀνάβαση από το ημίφως του σπηλαίου στον επάνω κόσμο που φωτίζεται από τον ήλιο (σύμβολο του Αγαθού), ισοδυναμεί με την ἀνοδο στον κόσμο του νοητού και περνά μέσα από τέσσερις αναβαθμούς γνώσης: την εικασία, την πίστιν, τη διάνοιαν και τη νόησιν.

Β.2. α) Ο Πλάτωνας - Σωκράτης αναπτύσσοντας μια κοινωνιοκεντρική θεωρία αναφέρεται στον σκοπό του νόμου. Το μέλημα του νόμου ἐγκείται στο γεγονός ότι αποσκοπεί στην ευδαιμονία (εὖ πράττειν) ολόκληρου του κοινωνικού συνόλου και όχι μόνο μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας «ὅτι νόμῳ οὐ τοῦτο μέλει, ὅπως ἔν τι γένος εὖ πράξει διαφερόντως ἐν πόλει, ἀλλά μηχανᾶται ἐγγενέσθαι τοῦτο ἐν ὅλῃ τῇ πόλει». Ο νόμος ἐδώ προσωποποιεῖται (μέλει, μηχανᾶται, συναρμόττων, ποιῶν, ἐμποιῶν, ἀφιῆ, καταχρῆται), ἀλλά δεν παύει βέβαια να είναι ανεπηρέαστος από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες, καθώς πρέπει να εφαρμόζεται αμερόληπτα (ισονομία πολιτῶν). Με τον εκφραστικό αυτό τρόπο ο Πλάτωνας τονίζει τη δύναμη και τον καθοριστικό ρόλο του νόμου για την ευδαιμονία ολόκληρης της πόλης κι όχι κάποιου μόνο μέρους της, καθώς η ευδαιμονία του ατόμου εξαρτάται από την ευδαιμονία του συνόλου. Γι' αυτό και στη συνέχεια αναφέρει: «ἐπί τόν σύνδεσμον» για να δείξει ότι ο νόμος δένει μαζί σε μία ενότητα την πόλη, εξασφαλίζει τη συνοχή της. Ο νόμος παρουσιάζεται ως ψυχρός ἀρχοντας που δρα αντικειμενικά χωρίς να παρεκκλίνει από τον ορθό τρόπο διακυβέρνησης. Στόχος είναι να ρυθμίσει τις

λειτουργίες του κράτους, ώστε να επιτευχθεί η αρμονία, η ομαλή συμβίωση των πολιτών με υψηλό βαθμό αλτρουισμού, παρουσιάζεται, δηλαδή, ως ιδανικός ηγέτης της ιδανικής πολιτείας.

β) Προκειμένου ο νόμος να επιτύχει το σκοπό του, αναλαμβάνει τρεις λειτουργίες που δίνονται με τρία μετοχικά σύνολα (συναρμώτων, ποιών, έμποιων). Έτσι, αρχικά ο νόμος συγκροτεί τους πολίτες με την πειθώ και τη βία σε ένα αρμονικό σύνολο (συναρμώτων): κοινωνική λειτουργία. Στους Νόμους, ο άριστος νομοθέτης κατά τον Πλάτωνα πρέπει να συνδυάζει την πειθώ με την βία, η οποία αφορά τον «άπειρον παιδείας ὄχλον». Τα μέσα λοιπόν που χρησιμοποιεί ο νόμος είναι η πειθώ και η ανάγκη, δηλαδή ο εξαναγκασμός. Έτσι, εκτός του ότι προσπαθεί να πείσει πως είναι σωστό αυτό που επιβάλλει, με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων και την προβολή υγιών προτύπων, μέθοδοι που αναφέρονται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες, δεν επιτρέπει ταυτόχρονα στους πολίτες να ενεργούν εκδηλώνοντας ελεύθερα τη βούλησή τους. Οι ενέργειες τους πρέπει να πραγματοποιούνται στο πλαίσιο της συνολικής λειτουργίας της πόλης με στόχο την κοινή ωφέλεια. Επιπλέον, επιβάλλει υποχρεωτικά μέτρα και στους άρχοντες που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα και ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από το δημόσιο βίο. Άλλωστε, οι φύλακες στην ιδεώδη πολιτεία, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, δε θα διαθέτουν ούτε προσωπική περιουσία ούτε χρήματα. Η ζωή τους θα είναι λιτή και πειθαρχημένη.

Ο Πλάτωνας κάνει λόγο εδώ για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο μεταξύ των μερών της ψυχής όσο και ανάμεσα στις τάξεις της Πολιτείας. Μόνο αν επιτευχθεί η αρμονία αυτή, οι πολίτες θα οδηγηθούν στη δικαιοσύνη, στη ομαλή συμβίωση και, κατ' επέκταση, στην ευδαιμονία.

Επιπρόσθετα, ο νόμος κάνει τους πολίτες να συνεισφέρουν στο κοινό καλό (ποιών): οικονομική λειτουργία. Η πόλη οικίζεται επειδή κανείς δεν είναι αυτόρκτης παρά «πολλῶν ἔνδεής». Έτσι, ο καταμερισμός της εργασίας προσπορίζει οικονομικά οφέλη σε όλους τους πολίτες. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Η φράση μας θυμίζει και τον ορισμό της ιδέας της δικαιοσύνης: «ο καθένας να πράττει αυτό για το οποίο είναι πλασμένος και κατάλληλα εκπαιδευμένος».

Τέλος, ο νόμος δημιουργεί τέτοιους πολίτες ώστε να τους χρησιμοποιεί για τη συνοχή της πόλης (έμποιων): παιδευτική – πολιτική λειτουργία. Ο νόμος στην πόλη δεν επιτρέπει στους πολίτες να κατευθύνονται όπου ο καθένας επιθυμεί, αλλά τους αξιοποιεί πλήρως για τη συνοχή και την ευδαιμονία της, για να δένει μαζί σε μια ενότητα την πόλη. Ο Νόμος, λοιπόν, έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διατηρούν τη συνοχή της πόλης. Για να γίνει αυτό χρειάζεται ο Νόμος από τη μία να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από το

Λόγο και από την άλλη να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Κάποιοι επικριτές του Πλάτωνα θεωρούν πως εδώ ο φιλόσοφος διατυπώνει ακραίες θέσεις, καθώς δεν αφήνει τους πολίτες να αυτενεργούν και να αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες. Η τόσο αναγκαστική επιβολή κανόνων δεν ταιριάζει στο δημοκρατικό πολίτευμα. Ας μην ξεχνάμε όμως πως στόχος της Πολιτείας του Πλάτωνα είναι η κοινή ωφέλεια και η ευδαιμονία του συνόλου, γι' αυτό και οι ενέργειες των πολιτών πρέπει να εντάσσονται στο πλαίσιο των λειτουργιών της πόλης (ἐπί τόν σύνδεσμον). Παρόμοια άποψη διατυπώνεται και στους Νόμους: «νόμος ὁ βοηθῶν ἔστω τῷ τῆς πόλεως ξυνδέσμῳ μετὰ θεῶν».

Για τους παραπάνω λόγους ο Σωκράτης - Πλάτωνας θεωρεί δίκαιο τον ηθικό εξαναγκασμό των φιλοσόφων για την άσκηση της εξουσίας στην ιδανική πολιτεία.

B.3. 1. Κέφαλο, 2. χορό, 3. εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί, 4. επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα, 5. την Τυραννίδα.

B.4.a. ἀφικέσθαι → ανικανοποίητος
εἶπον → ρήμα
ἰδεῖν → ιδέα
μεταδιδόναι → παράδοση

B.4.β. Οι φαύλοι πολιτικοί ποδηγετούν τον λαό.
Ο σωματικός πόνος θεραπεύεται με παυσίπονα.
Ο αγαθός άνθρωπος αποτελεί αντικείμενο εμπαιγμού.

Γ.1. Η ρητορική τέχνη είναι ανάλογη προς τη διαλεκτική ' γιατί και οι δύο (τέχνες) ασχολούνται με τέτοια περίπου ζητήματα, τα οποία κατά κάποιο τρόπο είναι στην ευχέρεια όλων να τα γνωρίζουν και δεν ανήκουν σε καμία διακριτή επιστήμη (/δεν είναι αντικείμενο καμίας διακριτής επιστήμης) . Γι' αυτό και όλοι κατά κάποιο τρόπο μετέχουν και στις δύο (τέχνες) ' γιατί όλοι επιχειρούν μέχρι ενός σημείου και να εξετάζουν (/ ελέγχουν) και να λογοδοτούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους πολλούς όμως άλλοι κάνουν αυτά χωρίς σχέδιο και άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή λοιπόν ενδέχεται να ενεργούν και με τους δύο τρόπους (/ Επειδή λοιπόν είναι δυνατά και τα δύο), είναι φανερό ότι θα ήταν δυνατό να τα κάνουν αυτά και με μέθοδο ' γιατί έχουμε τη δυνατότητα να εξετάσουμε την αιτία για την οποία (/ το λόγο για τον οποίο) επιτυγχάνουν και αυτοί που ενεργούν από συνήθεια και αυτοί που ενεργούν αυτομάτως (/ αυθορμήτως / χωρίς σχέδιο), και ένα

τέτοιου είδους πράγμα (/ θέμα) όλοι ήδη θα συμφωνούσαν (/ θα παραδέχονταν) ότι είναι έργο τέχνης (/ αντικείμενο τέχνης).

Γ.2. α. άφωρίσθη / ύπόσχες / πλείσταις / δρώντων

Γ.2. β. τά δέ τοιαύτα ήδη πᾶς ἄν όμολογήσαι - όμολογήσειε τεχνών έργα εἶναι.

Γ.3. α. τῆ διαλεκτικῆ: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «άντίστροφος»

έξετάζειν: τελικό απαρέμφατο, Αντικείμενο στο «έγχειροῦσιν», ταυτοπροσωπία.

θεωρεῖν: τελικό απαρέμφατο, Υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα «ένδέχεται», αναγκαστική ετεροπροσωπία.

έργον: Κατηγορούμενο στο Υποκείμενο (τό τοιοῦτον) μέσω του συνδετικού «εἶναι».

Γ.3. β. Ἐπει άμφοτέρως ένδέχεται: Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση (που εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο έπει). Εκφέρεται με Οριστική και δηλώνει πραγματική αιτιολογία.

Γ.3.γ. τῶν πολλῶν: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «οί μέν - οί δέ».

εἰκῆ: (δοτικοφανές επίρρημα), Δοτική οργανική του τρόπου στο «δρῶσιν».

ταῦτα: Σύστοιχο αντικείμενο στο «δρῶσιν».

διά συνήθειαν: Εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο «δρῶσιν».